

MARIE BASHKIRTSEFF.

Páris, július.

□ François Coppée, aki Marie Bashkirtseff hátrahagyott írásait sajtó alá rendezte elragadtatva írja:

□ „Csak egyszer láttam ... csak egy óráig ... de nem fogom elfelejteni soha.“

□ Pedig hát a franciák gyorsan szoktak felejteni. Sok emberük van, akit életében szerte ünnepelnek, de alig hal meg, alig telik el pár hónap, mitsem tudnak már róla többé.

□ Marie Bashkirtseff azonban kivétel.

□ Bár már huszonöt éve annak, hogy egy komor, ködös októberi napon néhány művész és rokon kíséretében elment utolsó útjára a Cimetière de Passy nagy halottjai közé, bámulatos lényének s csillogó szellemének emléke még egész élénken él a francia művész-világ emlékezetében.

□ És Marie Bashkirtseff nem is volt francia.

□ Poltavában, Oroszországban született 1860-ban s ifjúságának első idejét otthon, a szülői házban töltötte. Alig volt azonban 6 éves, mikor anyjával, a gazdag oroszok régi szokása szerint külföldi utra indult s ettől az időtől fogva nem is igen látta viszont többé hazája.

□ Felváltva laktak Nizzában s Párisban, ahol dacára a kinálkozó disztrakciónak s a szórakoztató környezetnek a kis leány a napból kilenc órát tanulással tölt el, még pedig tisztán a saját akaratából — s a saját ösztöne szerint.

□ Későbbi időkben azután panaszkodik is, hogy tanulmányaiban nem volt semmi rendszer: tíz éves korában Xenophont és Phitarkoszt olvassa, tizenhárom évvel Horáciust, La Roche foucault és Confuciuszt; két évre rá már ismeri Jouffroy és Fourier munkáit és tizennyolc éves korában Platon lett az „imakönyve“.

□ Tizenkét éves korában, mikor napló-ját írni kezdi, elhatározott célja, hogy életét a művészetnek szenteli. Egyelőre azonban még nem tudja magát elhatározni, hogy a művészetek melyik ágát művelje. Egyforma hajlandóságot — s mi több — tehetséget mutat a festészet, a szobrászat, a zene s az irodalom iránt.

□ Lassanként azonban mégis a festészet felé hajlott a legtöbb előszeretettel. Tizenhárom éves korában már tudja, hogy miért tetszik neki Tizian és Tintoretto és megtudja okolni, miért nem szereti Rafaelt.

□ 1876-ban a telet Rómában tölti, ahol szorgalmasan tanulmányoz és egyben belemerül a nagyvilági életbe. Exotikus szépsége és páratlan szelleme „la reine de la saison“-ná teszik az örök városban. A fiatal leány, aki egyben nagyméretű hiúsággal is rendelkezik, teljesen el volt ragadtatva ettől a szerepléstől. Tiszta szeszélyből eljegyzi magát egy fiatal olasz nemessel, aki egy papabilis kardinálisnak az unokaöccse. Abban az időben ugyanis mindenki azt hitte, hogy ez a kardinális lesz a beteg XIII. Leó örököse és a „pápa hugának lenni“ nagyon hízelgett volna a fiatal leány hiúságának. XIII. Leó azonban felépült, a kardinális továbbra is csak kardinális maradt s így a házasságból nem lett semmi.

□ A következő év tavaszán visszatérnek Párisba és azalatt Marie nagy változáson megy át. Teljesen a munkának, a művészetnek adja magát s komoly tanulásba fog.

□ Julian, a párisi Académie des Beaux Arts akkori büszkesége volt első mestere. Marie egy kiváló professzor ajánló levelével jutott be a mesterhez s az ajánló levélben csak ennyi állt: Je vous envoie un petit monstre — itt küldök egy kis szörnyetget.

□ Csodálatosan rövid idő alatt megbirkózott a kezdet nehézségeivel s már első tanulmányaival bámulatba ejtette mestereit. A nagyvilági hölgy ott hagyja a fényes társaságot, amely pedig rajongással vette körül s bezárkózva stúdiójába bámulatos energiával dolgozik. Mesterei Julian-on kívül Robert Fleury, Lefèvre és főleg Cabanel és Bastien Lepage voltak.

□ Mestereitől tanult — azonban sohasem utánozta őket. Nem is volt szüksége reá különben. Megvolt neki a saját speciális tehetsége, amely feleslegessé tette számára, hogy járt utakat válasszon. Annál is inkább, mert míg mesterei, mint a plein-air hivei a faluért, a campagne-ért rajongtak, addig őt a város szépségei vonzották. Neki Páris bulvárai, piszkos külvárosai adtak széles inspirációt, amelyet Bastien Lepage a vidék virágos mezőiből merített.

□ Mariet az a ködös, méla fény ragadta meg, amely ellenállhatatlanul vonzza az embert, ha a szürkészöld Szajna partján végig megy a pittoreszk öreg Citi felé, ahol a Notre-dame acélszürke tornyai merednek csonkán az égnek.

□ A reggeli ködön át csak félig látszó háztömegek, színes, rikító plakátokkal teleragasztott nyirkos falak, az öreg Quartier Latin szűk sikátoráival s pompás árnyék hatásaival — ez volt az, ami Marie Bashkirtseffet, mint koloristát vonzotta.

□ Azután, ő nem is volt karakterisztikusan francia festő. Kifejezésre jut nála az a vérében levő orosz szellem, amelyet megbámulunk Turgenyef és Dosztojevszkij írásaiban: amely felhívja az emberiség szerencsésebb részének figyelmét a szegények nyomorára, az elnyomottak szenvedésére.

□ Marie Bashkirtseff, mint festő fölébe helyezte Páris szegényes külvárosait a csillogó Champs-Elyséesnek s a munkások durva arcait a szalonok elegáns típusának. Ezek a képek az elegáns formák, a finom körvonalak s a kifejezési báj szempontjából nem nevezhetők szépeknek. De érdekesek, élénkek és telve vannak lélettel.

□ Végtelenül megkapó az a képe, amelyet magáról festett. Plasztikus szabású fekete festő köpenyben áll előttünk, palettával a kezében, míg jobbjára mellett egy gitár hever. Csodaszép arca, de különösen nagy, sötét szemei, valami rejtett bánatot, valami titkos félelmet tükröznek vissza.

□ Van valami futólagos vonás, amely megrontja az érdekes arc harmóniáját s amely a szemlélőben megmagyarázhatatlan sajnálatot ébreszt.

□ Volt Marie-nek egy fájó gondolata — talán előérzete — amely végig vonult egész életén, amely megnyomorította örömeit s egy szomorú vonást rótt gyönyörű arcára.

□ Marie Bashkirtseff félt a haláltól.

□ Már tizennyolc éves korában elfogták ezek a szomorú gondolatok és kegyetlen víziók.

□ „Abszurd dolog lenne nekem ilyen korán meghalni — írja ebben az időben, mintegy argumentálva chiméraiival — . . . pedig érzem, hogy nem sok idő marad már számomra. Nem tudok élni. Nem vagyok

rendszeresen teremtve. Talán valamiből több van bennem mintsem kellene . . . vagy valami hiányzik . . . Terveim, reményeim, kis hiúságaim mind elfognak veszni s csak a keserű csalódás marad meg.“

□ Pedig rajongott az életért. S ép ez volt az, ami fájdalmassá tette számára az elmulás gondolatát.

□ „Imádom az életet — írja naplójában — olyannak, amilyennek találok, szenvedéseivel, fájdalmaival és könnyeivel, amelyeket az ég reám küld . . . áldom őket s boldog vagyok. Nem hiszem, hogy legyen még valaki, aki úgy szeressen mindent, mint aki a zenét, a festészetet, a könyvet, a társaságot, a fényt, a borút, a zajt, a csendet, a szomorúságot, a szerelmet, Oroszország hideg, téli csöndjét és az izzó kéklő hegyeket Nápoly körül; a havat télen, az esőt ősszel s a napsütést tavasszal, a csendes, álombaringató nyári napokat s a csillogó éggel a holdvilágos estéket . . .“

□ Az élethez ilyen szenvedélyesen csak az ragaszkodik, akinek csalhatatlan előérzete van, hogy sokára mindent el kell vesztenie . . .

□ Még alig volt huszonnégy éves — és amitől rettegett, bekövetkezett.

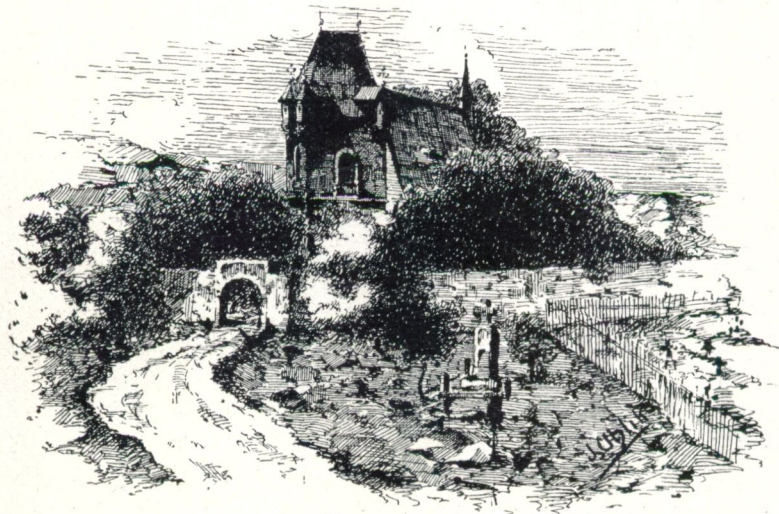
□ Egy hideg őszi estén plein-air tanulmányt végzett a Sèvres-i parkban és a betegség, amelyet a hidegben szerzett, pár nap alatt sírba vitte.

□ Még mielőtt az orvosok felismerték volna a veszélyt, ő már tudta, hogy a vége elkövetkezett.

□ „Hát mégis igaz volt, amitől rettegettem? . . . Itt van hát a vég? . . . minden szép reményemnek vége? És most kell meghalnom, huszonnégy évvel, mikor még csak a küszöbére értem el mindennek?“

□ De hát mondhatjuk-e, hogy Marie Bashkirtseff fiatalon halt meg? Hisz abban a korban, mikor mások még alig kezdik meg létüket, ő már tökéletes egészet alkotott a magából. Huszonnégy évvel ő annyit dolgozott, annyit tett, annyit látott s annyit élt, hogy máris egy fényes, tökéletes karriert futott be.

HAVAS ZOLTÁN.

Uhlik József rajza